

DEBRECZENI PROTESTÁNS LAP.

AZ EGYHÁZ ÉS ISKOLA KÖRÉBŐL.

<p>SZERKESZTŐSÉG, hova a lap szellemi részét illető minden küldemény intézendő: Füvészkert-utca 1079.</p>	<p>Megjelen hetenként egyszer, szombaton, egy íven. Előfizetési ár egész évre 5 frt. félévre 2 frt. 50 kr. Hirdetések díja: 100 szóig 1 frt; 200 szóig 2 frt; a másodszori hirdetésnél 100 szóig 80 kr; harmadiknál 70 kr. Bélyegdíj minden hirdetésnél külön 30 kr.</p>	<p>KIADÓ HIVATAL, hova a lap anyagi dolgaira vonatkozó minden küldemény intézendő: Főiskola, háznagyi hivatal.</p>
--	--	---

Tartalom. Előfizetési felhívás. — A zsinati törvényjavaslatok egyházmegyéink s tiszántúli egyházkerületünk előtt. — A tintahal fogásai. A tintahal. — Néhány szó a közalap segélyezési módjához. Lévai Mihály. — Tárca. Tanári székfoglaló értekezés. Dr. Öreg János. — Közügyeink. Várady Gábornak, a máramaros-szigeti lyceum felügyelő gondnokságáról visszalépte alkalmával mondott beszéde. Várady Gábor. — Tiszántúli egyházkerületi közgyűlés. Referens. — Irodalom. — Különfélék.

Előfizetési felhívás

a

DEBRECZENI

PROTESTÁNS LAP

folyó 1891. évi

október, november és december hónapi, vagyis ez évi utolsó évnegyedi folyamára, valamint

a f. év december 5-én kezdődő zsinat

ideje alatt szerkesztendő

„Zsinati Értesítő“-re.

Lapunk előfizetési ára egész évre 5 frt, félévre 2 frt 50, egy negyedévre 1 frt 25 kr.

Kérjük főként hátrálékos lapjáratóinkat, hogy tartozásaikat mielőbb egyenlítsék ki lapunk kiadó hivatalánál. A közelgő zsinat sokszorosán igénybe veszi időnket, erőnket. Kérjük tehát az anyagi támogatást.

A zsinat ideje alatt, az ott tárgyalandó ügyekkel teljesen ismerős egyházi férfiú, a zsinat egyik rendes tagja fog lapunk rendes tudósítójaként szerepelni. A

zsinat kül- és beltörténetét, lefolyását részletesen ismertető tudósítást

„Zsinati Értesítő“

czím alatt külön mellékletként fogjuk lapunk mellett kiadni.

Ez „Értesítő“ árát külön 1 frtra tesszük, s ezen összegért kötelezzük magunkat, hogy a zsinat minden főbb mozzanatáról, akár bevégeződjék e zsinat a folyó évben, akár átmenjen a jövő évre is, hű és részletes tudósítást hozunk.

Természetes dolog, hogy ezen vállalatunk csak úgy létesülhet, ha az 1 frtot minden előfizetők befizeti. Kérjük ennek figyelembe vételét, s ez összegnek az előfizetési rendes pénzhez való csatolását, vagy a kik már az egész évi előfizetést beküldötték, az 1 frtnak utólag is beküldését.

Debreczen, 1891. október 1.

Csiky Lajos,

felelős szerkesztő és laptulajdonos.

A zsinati törvényjavaslatok egyházmegyéink s tiszántúli egyházkerületünk előtt.

I.

Egész terjedelmében közölni óhajtjuk azon rendkívül fontos munkálatot, melylyel legközelebbi egyházkerületi közgyűlésünk több ülésében foglalkozott, nevezetesen egyházmegyéinknek a zsinati törvényjavaslatokról egy bizottság által rendszeres egészben összeállított véleményeit. — Közölvén a munkálatot, közölni fogjuk egyházker. közgyűlésünknek annak egyes pontjaira hozott határozatait is. A munkálat következő.

Főtisztelt Egyházkerületi Gyűlés!

Folyó évi május hóban tartott közgyűlés 199. számú végzésében méltóztatott a zsinati előmunkálatokra beérkezendő egyházmegyei vélemények átnézésére s azokról jelentés-készítésre alulírt bizottsági tagokat kiküldeni; megbízatásunkban eljárván, kiküldetésünkről következőben terjesztjük föl tiszteletteljes jelentésünket:

Mind a 13 egyházmegyéből beérkeztek a vélemények, melyeket elsőben is a zsinati előmunkálatokat kísért indokolásban foglalt és kiemelt XIV. pontozatok alapján, mint elvi kérdéseket és szempontokat illetőket, a következőben terjesztünk elő:

I. Az egyházi közigazgatási bíróság szervezetéről szóló javaslatot elfogadják: alsó-szabolcsi egész terjedelmében minden különös megjegyzés nélkül, heves-nagykunsági egyházmegye szintén, majd a jövő megmutatja, mit kell a szervezeten javítani vagy módosítani. Bihari egyházmegye elfogadja, de némely §-on módosítást ajánl. Nagyszalontai szintén elfogadja az elnökségre tett megjegyzéssel. A békés-bánáti egyházmegyének úgy ezen közigazgatási bíróság, mint általában az egyházi törvénykezés szervezetével szemben reményei s aggodalmi egymással erős harczban állanak; de miután határozottan nem jelentette ki, hogy a javaslat mellőzendő, — a küldöttség az azt elfogadó egyházmegyék közé sorozza. Nem fogadják el, határozottan mellőztetni kívánják: beregi, debreczeni, érmelléki, f.-szabolcsi, máramaros-ugocsai, n.-bányai, n.-károlyi és szatmári egyházmegyék.

II. A szavazatok adásánál a lélekszám vétessék tekintetbe a 28. §. 11. pont alatt foglalt javaslat szerint.

E javaslatot elfogadták: alsó-szabolcsi, békés-bánáti, heves nagykunsági, n.-szalontai.

Az eddigi gyakorlat fentartását kívánják: beregi, bihari, debreczeni, érmelléki, felső-szabolcsi, máramaros-ugocsai, n.-bányai, n.-károlyi s szatmári egyházmegyék.

III. Konventi tagokat az egyházkerületi gyűlések választászik.

E javaslatot elfogadták: alsó-szabolcsi, békés-bánáti, bihari, heves-nagykunsági, nagy-károlyi, n.-szalontai egyházmegyék.

A presbyteriumok által kívánják választatni: beregi, debreczeni, érmelléki, felső-szabolcsi, nagy-bányai, máramaros-ugocsai, szatmári.

IV. Az árvákról és munkaképtelen szegényekről való gondoskodás szervileg hozassék be az egyházigazgatás körébe.

Ezen javaslatához elvileg hozzá járul minden egyházmegye, abban a tekintetben van különbség az egyházmegyék véleményei között, hogy némelyek nem tartják szükségesnek, miszerint ezen gondoskodás teljesítésével hivatali személy bizassék meg, elégnék tartván, ha a presby-

terium teendői között még erősebben kiemeltetik e gondoskodás, mint jelenleg a javaslatban van.

A szatmári egyházmegye szerint a 28. §. e) pontja módosítatván ekképen: „az egyházközségi munkaképtelen szegényekről és árvákról, nyomorultakról való gondoskodás az egyház anyagi erejéhez képest, valamint ellenőrzése annak, hogy ilyen segélyezésre szorultak iránt a polgári hatóság törvényben előírt kötelességeit teljesítse”, akkor a 101—103. § ok elmaradhatnak, elég levén ezen ügyre a 43. §. f) és 53. §. c) pontjában is történt hivatkozás.

A mostani 7 pont helyett alkalmasabbnak tartják a f.-szabolcsi és debreczeni egyházmegyék a törvényben állott 7-ik pontot visszaállítani.

V. pont alatt foglalt javaslatot, hogy t. i. az esperes és egyházm. gondnok a hivatalos esküt jövőre mindig az egyházm. közgyűlés előtt tegye le, minden egyházmegye elfogadta, egy is arra megjegyzést nem tett.

VI. Az ünnepkövetség ügyében hozott 122. §-t az egyházmegyék hallgatással elfogadták ugyan, 4 egyházmegyének a megjegyzését ki kell e §-ra vonatkozólag emelnünk: E §-ban csak az fejezendő ki Alsó-Szabolcs szerint, hogy a lelkész felelőssége mellett ünnepkövetek is tarthatnak egyházi beszédet. A §. többi tartalma itt mellőzendő, inkább a köznevelési szervezetben volna annak helye. Ellenben a beregi egyházm. azt kívánja, hogy a lelkészek ne legyenek felelősök a főiskolákból kiküldött legátusok által tartott beszédekért. A békés-bánáti egyházmegye, másokat, mint theologus ifjakat nem akar az egyházi szószékbe felbocsátani. A nagy-bányai egyházmegye a tanítókat felkívánja oldani azon köteleztetés alól, hogy csak a lelkész által jóváhagyott egyházi beszédek mondassanak el.

VII. A lelkészek magán életére vonatkozó 141—149. §-okat elfogadják az egyházmegyék, hanem a következő érdemleges megjegyzéseket teszik azokra. A lelkészek teendőit körülíró, részletező § okra általános megjegyzés, hogy azok tanítókra, énekezőkre, tanárookra is alkalmaztassanak. Békés, Heves, Felső-Szabolcs, Szatmár.

Azt is óhajtja több egyházmegye, hogy csak a 141. §. jelöltessék §-sal, 142—149. §-ban foglaltak pedig csak felvilágosító s körvonalozó rendeletek levén, inkább tételszámokkal jelöltessenek. Szatmár, Felső Szabolcs.

VIII. Lelkészválasztási törvényekből a meghívás útján való választást nem fogadják el: nagy-bányai, debreczeni, beregi, érmelléki, heves-nagykunsági, máramaros-ugocsai s bihari egyházmegyék; elfogadják, ha csak egy a jelölt: alsó-szabolcsi, felső-szabolcsi, nagy-károlyi, nagy-szalontai s szatmári egyházmegyék; elfogadja a békés-bánáti is, miután az ellenkezőt nem állítja.

A máramaros-ugocsai s érmelléki egyházmegyék az egész javaslatot törölni kívánják; korlátlan szabadválasztást kívánnak. Osztályozásra, minősítésre nincs szükség.

Jellemző, hogy azok az egyházmegyék is, melyek a qualificatiót fenn kívánják tartani, annak megállapításánál a gyakorlatot kívánják legfőképen irányadónak tekinteni. Így a beregi, békés-bánáti egyházmegyék. A bihari egyházmegye meghatározatni óhajtja, hogy segédlelkész 1-ső osztályú egyházbba nem pályázhatik.

A javaslatban foglalt azon intézkedést is, hogy az 1-ső

vagy 2-od osztályba tartozó egyházakba csak akkor pályázhatnak a segédlelkészek, ha 1-ső vagy 2-od osztályú egyházban szolgálatot teljesítettek, — több egyházmegye kifogásolja, mint a nagy-károlyi, alsó-szabolcsi.

Figyelemre méltó az a körülmény is, hogy a presbyterium tagjai tartoznak a meghívni óhajtott és megnevezett lelkészek bizonyítványait megszerezni s az esperesnek kézbesíteni, a mint azt a szatmári és felső-szabolcsi egyházmegyék kívánják.

A 183. §-t a törvényből, mely tévedésből vagy elnézésből maradt ki, határozottan be kívánják tételni az egyházmegyék.

A próbaszónoklat tartását megengedni óhajtják a heves-nagykunsági és a nagy-károlyi egyházmegyék.

Azon esetre, ha a választók száma az 1000-et meghaladja, két szavazatszedő küldöttség megalakítását indítványozzák: a debreczeni, felső-szabolcsi és szatmári egyházmegyék.

A lelkészválasztás ellen vádak csak 14 napig 50 forint előleges letétele mellett lehessen beadni, ugyancsak a nevezett 3 egyházmegye s a nagy-bányai véleménye szerint. -

Az özvegyi s kegyeleti évekre nézve inkább a régi gyakorlatot kívánják főtartani az egyházmegyék, mint debreczeni, f.-szabolcsi, szatmári, beregi, heves-nagykunsági.

(Folyt. köv.)

A tintahal fogásai.

(Vége.)

4. Az egyházak szavazatának számát nem egyedül a lelkészszám kétes értékű mérlegén számíttanám ki, hanem a terhek viselése arányában igyekezném megállapítani. Talán a régi joggyakorlatot meghagyva, minden egyház annyi szavazattal bírhatna jövőre is, a hány rendes lelkészi állomást tart fenn; sőt lehetne e jogot bővíteni is azzal, hogy a szavazatok számát nem csak a rendes lelkészi állomások számától tennők függővé, hanem — föltételeesen — a tanítói állomások számától is, olyformán, hogy a rendes lelkészi állomások számának megfelelőleg élvezett szavazatok számán felül, még szavazata lenne minden — legalább 2000 lelket számláló — egyháznak, ha több tanítót fizet, mint a hány 800 vagy 1000 lelket számlál, még pedig annyival több szavazata, a mennyivel több ilyen tanítói állomást tart fenn. A gymnasiumot fentartó egyházak szavazatának egygyel-kettővel növelt száma jogosult.

5. A papokra talán papi ruhát kellene adni; ilyen pedig a reverenda. Különben is az a régi törvény — magyar süvegével s különösen fehér vagy fekete nyakkendőjével, hosszú fekete attilájával — nem alkalmas arra, hogy az egyenruha célja — az egyenlő ruhaviselés — el legyen érve. Hisz' e törvény megtartásával az egyik lelkész viselhet magas, másik alacsony süveget, vitézkötéssel, vagy a nélkül, egyik fehér, másik fekete nyakkendővel járhat, s a hosszú fekete attila alatt az egyik folytathatja tovább a magyar ruhaviselést a csizmáig, a másik akár fekete lábravalót is húzhat, egyik cipőben, másik akár vadászcizmában járhat. Vagy ne szabjunk a lelkészekre egyenruhát, vagy szabjuk rájuk tetőtől talpig; s ekkor meg vagy a lelkészi, vagy a nemzeti jelleg legyen irányadó. Jó lesz az olcsóság szempontját sem hagyni figyelmen kívül.

6. Hogy a lelkészek élethosszig választatnak, ez határozottan törvénybe iktatandó.

7. A közigazgatási bíróság új intézmény, még a polgári

életben sincs kipróbálva. Szívesen elhiszem, hogy ez intézmény beállítása egyházi jogéletünknek magasabb fejlődését jelenti, valamint azt is, hogy egyházi alkotmányunk alaptételeivel nem ellenkezik; de míg egyfelől valamely új egyházi intézmény első és fő kritériumának azt tekintem, hogy a vallásos buzgóság föllendülését, a tettekben gazdag pezsgő élettel párosult erkölcsi szigorú mily mértékben alkalmas fejleszteni, másfelől azt is kívánom, hogy az az új intézmény egyházi alkotmányunkkal ne csak egyezzen, hanem ez alkotmány törzséből nőtt egészséges sarj legyen, melyet közszükségérzet szül, közérdeklődés ápol, növel, s melynek virágbaborulása, gyümölcsözése elevenítőleg hasson vissza az ápoló érdeklődő egyháztagok ezreire. Talán várhatnánk még vele.

8. A közpapok mozgalmának legerősebb hullámai, a jelen kiáltó szükségének meredező szikláit ostromolva, fáradtan morajlanak a zsinat kikötője felé. Csak legalább az országos lelkészi nyug- és gyámintézet hajóját lett volna képes e mozgalom útnak indítani!

9. A tanítóknak zsinat elé szánt memorandumáról eszembe jut az íge, hogy „a ki magát felmagasztalja, megaláztatik”. — Nem baj! A mi benne nemes mag, arra rászállhat ugyan az idő pora, de majdan kitör és eget kér; a mi pedig emberi hiúság, az jobb, ha eltemetve marad.

10. A zsinati törvényjavaslat 140. §-a oda utalja az egyházkerületeket, hogy a temetési szertartást állapítsák meg szabályrendeletileg. Szeretném, ha egyöntetűség szempontjából ezt a zsinat tenné. Eltekintve ettől, valóban ideje lesz, hogy kötelező szabályrendeletet kapjanak egyházaink a temetési szertartásokra vonatkozólag. A divatba jött requiemek, a dalárdás temetések stb. alkalmával, idegen karmesterek vezetése alatt, Szűz Máriához zenghet az ének, míg az imádság, az íge Istenhez emelkedik, s a kétfajta szertartás megbotránkozthat sokakat.

11. Az az indítvány, mely az egyházkerületi tanácsbírák választásánál sorompókat akar vonni a presbyteriumok elé, — még ha illetékes helyén nyújtatik is be, nem állja ki liberális szempontból a szigorú bírálatot.

12. A vallásügyenlőséget kimondó 48-iki törvényről s a nemzeti ünnepről, — melyek nem épen a mi tengerünk vizének lakói, ezúttal „nulla questio fiat”.

Elég lesz mára, s végre még — immár fáradtan nyújtogatott tapogatóimra talál valaki ütni, pedig erre nem akar rászorgálni

A tintahal.

Néhány szó a közalap segélyezési módjához.

Senki sem vonhatja kétségbe azon áldásos hatást, melyet az egyetemes egyház filléreiből alkotott közalap, egyházi életünknek eddig sok tekintetben paragon fekvő rétegeire gyakorolt s évenként gyakorol. Az omladozó templom-kövek megmozdulnak, s ismét a cél felséges voltához mért épületekké válnak. Szétszórt híveink lelki gondozása avatott, — s ha a sokszor megjelenő cikkek szavai felett nincs okunk kételkedni, — talán túlbuzgó kezekbe kerül, s ki lehetne számítani is a jövőt, midőn minden elvesztett tér visszafoglalva s újabb területekkel nagyobbítva leend. Már eddig is szép számmal növelék a missiók egyházaink számát.

Daczára azonban e sokoldalú eredménynek, sokan van-

nak e széles hazában, kik sem a missiók e lázas fejlesztésének nem örülnek, sem az eredményt az áldozattal, a czélt a kivittel összhangzónak nem tudják találni, s czélszerűbb, talán számítóbb gazdálkodás behozatalát óhajtánák.

Hadd álljanak itt szerény észrevételeim, melyek, azt hiszem, sok lelkésztársam véleményét tolmácsolják.

Legelső sorban a szegény lelkészek segélyezéséről szólok.

Magam is azon szerény jövedelmű lelkészek sorába tartozom, kik a prot. pap anyagi helyzetének nehézségeivel közszelről ismerősök, kik ha nem tartunk is zsinatok által előírt bőjtöket, nem vagyunk járatlanok a nélkülözések pusztaságain. Mindamellett azt kérдем: *lehet-e állandó az a czél, hogy a közalap csekély díjazású lelkészek segélyére fordíttassék?*

Szerény véleményem szerint: nem. Eltekintve a visszaélésektől, a mikor a kapzsi élelmesség az érdekes és igazán segélyezésre méltó előtt segélyben részesül: nem az a megoldási mód, hogy alamizsna osztogattassék, hanem annak kell czélként állani előttünk: hogy a valószínűség szerint alamizsnára szoruló száma a fizetések rendezése által napról-napra apasztassék.

Az a kívánság, mely ma nem először nyer kifejezést, hogy a lelkészek fizetése egyenlősíttessék, — szerintem a városi drágább élelmezési viszonyok által okozott különbség számításba vétele mellett, — legelső czélja kell hogy legyen törvényhozásunk gondoskodásának.

Igaz, azt szokták felhozni, hogy a ki többre hívatott, többre is érdemes. Épen azért mivel a falusi és városi lelkész egyformán teljesíti templomi szolgálatait, végzett tanulmányai megszerzésében is együtt egyenlő ideig küzdöttek: méltányos dolog, ha a jutalom is egyenlő; fenmaradván a lelkészi hivatal több elfoglaltatásáért jutalomként a csekély népességű egyházak javadalmazását meghaladó stóla-illetmény.

A fizetések rendezésének kérdése az egyházi adózással együtt méltányosan megoldható lenne, kivált ha a közalap tőkés czélszerű kölcsönökként felhasználhatók volnának. De tegyük fel, hogy a közalap e célra nem fordítható: akkor fenmarad még az állami törvényhozás jóakarátának igénybe vétele, csak az legyen, a ki a szegény papság óhajának illetékes helyen kifejezést adni tudjon és akarjon. Igaz, hogy most hiúsult meg a református papok s egyház számára tervezett sorsjegy-kibocsátás, de hát ez ránk nézve nem veszteség, hanem ok arra, hogy czélszerűbb alakban sürgessük az állam jóakarátát.

Az állam háztartásában az egyensúlyt, a hol 300 millió forinttal dolgoznak, egy millió fel nem bonthatja, s ez az évi egy millió forint épen elég volna arra, hogy a párbérek helyett minden lelkész 500 forint törzsfizetést kapjon, a mi nem is tulajdonságos igény az állammal szemben, de a mely a lelkészek helyzetét egyéb javadalmakkal együtt — ha nem is fényessé — de tűrhetővé tenné. S ez által segítve lenne közalapunkon is, mert csak az elemi csapások által sujtott lelkészek segélyezése nehezülne reá teherként.

A mi az új egyházközségek alakítását illeti, kétségtelesen ez is czélja prot. egyházunk egyetemének. De e részben, valamint a missiói állások szaporításánál is nagyobb körültekintés és szigorúbb elbírálás óhajtandó. Mert ha csak új egyházakat állítunk, s újabb nyomorúságos állásokat teremtünk, szép ideák által lelkesített vállalkozni kész ifjú lelkészek számára: semmivel sem viszsük előbb egyházunk ügyét, hanem csak a roskadozó koldus nyakába egy helyett két üres tarisz-

nyát akasztunk; csak a terhet, kiadást szaporítjuk; a jajt, panaszt nem is említem, mert az úgyis elhal a körülbelől ezer magyar reform. lelkész segélykiáltásai közt.

Akár missiói, akár új egyház állíttassék is fel, az csak akkor lehet bizonyítéka egyetemes egyházunk erősödésének, ha annak létfeltételei: a hit és buzgóság erős forrása mellett az anyagi jólét talajából is meríthet táplálékot. Egy-két megerősített egyház egy évtized alatt többet ér, mintha csapatostól állítjuk fel a segélyre szoruló, s a segélyt másik éhenhaló szájából kiszedő egyházakat. Mert valóban ez a mai gazdálkodás, midőn a talán magok terhét erőfeszítéssel bíró egyházak évenként rendes összegeket kénytelenek kiizzadni, melyre nekik szükségök volna: nem épülésre, de romlásra vezet.

Erősítsük meg azért apródonként nagyobb részben gyöngye egyházainkat, s azután gondoljunk terjeszkedésre kifelé.

Van még egy feladata a közalapnak, melynek teljesítése mellett valóban közalap leendő: a nagyobb egyházak segélyezése. Mert ezek évenként már egész tőkéket juttatnak a közpénztárba, csak áldozatot hoznak a nélkül, hogy a gyümölcsből csak ízeleül is kapnának.

Jól tudom én, hogy a fa annál pompásabb a szemnek, minél többeket kínál ízletes gyümölcsével; hanem ne feledjük el, hogy gondozást kíván, különben a gazdag termést színlenni fogja.

És a nagy egyházak segélyezése körül épen olyan szép tér nyílik a közalap előtt, mint egyéb pontokon.

Egy nagy tekintélyes népes egyház építkezni akar. De hol van a vagyon, készpénz, mire támaszkodjék? Mindig csak a sokfelől igénybe vett ősi áldozatkészségben. A tíz-, húszezreket nehéz előállítani, kölcsönt kér, kap is 6 vagy 8%-ra; míg a közalap félmilliója 4%-ra idegen úrnál kamatozik, ki nekünk a tulajdon pénzünket, ha kell, visszaadja, de 6%-ra.

Tegyük csak számítást: mi veszteség éri e czímen egyházunk egyetemét, melynek pedig minden fillérre szüksége van?

A földhitelintézetnél van készpénz 1/2 millió forint, 4% mellett hoz 20,000 forint kamatot. A nagyobb egyházak felvesznek 1/2 millió forint kölcsönt s fizetnek érte 30 vagy 40 ezer forint kamatot. Az évi veszteség 10—20 ezer frt; oly összeg, melyből a legelső egyház is 2—3 iskolát fényesen kiállíthatna, vagy a melyből két kis gyöngye egyházat örök időkre boldoggá, életképesse lehetne tenni. Pedig a nagy egyházak ezen segélyezési módja a mily áldásos volna, épen oly kevés nehézségre találna a kivitelnél.

Hódos, 1891. szept. 15.

Lévai Mihály.

Tárcza.

Tanári székfoglaló értekezés.*)

A debreczeni reformált főiskola előjárósága nagyon bölcsen intézkedett, a mikor azt a rendszabályt állapította meg, hogy az általa megválasztott új tanár székét tudománya köréből vett értekezéssel foglalja el. Mert ezen alkalommal a nagy közönség megismerkedhetik az új ember személyével; a tanuló

*) Tartotta Dr. Öreg János 1891. szept. 27-én, a debreczeni főiskola akadémiai tanszakában bölcsészeti tanszéke elfoglalása alkalmával.

ifjúság előadási modorával; tanártársai pedig azon elvekkel, amelyek tudományos meggyőződése alapjait elfogadott. — Ámde ha e három szempont mellett maradnék: akkor az én székfoglaló értekezésem merőben feleslegessé válnék; mivel engem a debreczeni mélyen tisztelt közönség régóta ismer mint embert; a tanuló ifjúság nagy része kezem alól kerülvén ki, tanítási modoromról közvetlen tapasztalat útján szerzhette magának tudomást; a mi pedig a tudományban vallott elveimet illeti, azokat szintén nem rejtettem véka alá, sőt talán sokkal határozottabban s nyiltabban kifejeztem, mint a hogy, ha csupán személyes érdekemet nézem, tennem kellett volna. Ily körülmények közt tehát nem tehetek egyebet, mint hogy ezen önként kínálgató alkalmat a végből ragadjam meg, hogy *egyrészt a filozofiának, másrészt az általam követett filozofiai iránynak igazolására egyet-mást elmondjak.*

Sajátságos, de úgy van, hogy nálunk a filozofia még mindig igazolásra szorul. Sem a nagy közönség, sem a tanuló ifjúság nem ismeri el ezen tudományt, nem hogy fontosságát, de még csak létjogosultságát sem. Egyetlenegy filozofiai folyóiratunk előfizetők hiányában csak tengődik, s cikkeiket tán még azok sem olvassák, a kik pénzüket kiadták érte. Tanuló ifjúságunk már azzal az előítéllettel lép az iskolába, hogy a filozofia magyar embernek nem való, azt a mi természetünk be nem veszi, az a mi vérünkhöz nem fülk, mert akár mint megfeszítsük is az eszünket, azt ugyan soha, de soha meg nem értjük, annak elvont szószálhasogatásaiban mi ugyan nem gyönyörködünk, hasznát pedig, ilyen körülmények közt épen-séggel nem veszszük. A filozofia tanítását tehát valóságos mérényletnek tartják a fiatalság ellen, mert annak nemesak idejét rabolja el, de még értelmi fejlődésében is csak hátrahozódítja.

A filozofia tanárához ilyen előítéllettel s elfogultsággal járulván tanítványai, az ő helyzete már azért is kényes, mert tudományát csak azután hirdetheti némi sikerrel, ha előbb útjából ezt a két nagy akadályt elháríthatta. Az előítélet s babona kiirtása pedig milyen nehéz munka, azt a közéleti tapasztalásból mindnyájan tudjuk, úgy hogy a filozofia tanárának munkája sikeretlenségén már nem is csodálkozunk, azt, úgy szólván, magától értetődő s másképp nem is lehető dolognak veszszük.

Pedig a filozofia ellen táplált ez az előítélet, hogy merőben alaptalan ráfogás, azt már csak abból is gyaníthatnók, hogy egyedül a magyar embert mondja a filozofiára képtelenségnek, holott más tekintetben ugyancsak nagyra vagyunk józan eszünkkel, értelmességünkkel, tanulékonyságunkkal. A német, az angol, a francia, az olasz, a holland, a svéd, sőt talán még a muszka is alkalmas a filozofiára, csak a magyar nem volna az? ezen botor állítás ellen az én nemzeti büszkeségem határozottan tiltakozik. És ha csakugyan képtelenség volnánk a filozofiára: ezen jelenségnek okát én nem a mi értelmi gyengeségünkben, nem is a filozofia tárgya iránt való érdeklődésünk hiányában, hanem inkább azon modorban keresem, a mely nálunk egyrészt annak előadása, másrészt pedig irányára vonatkozólag meghonosodott.

A filozofia tárgya ugyanis nem egyéb, mint az örök, a változhatatlan, a megdönthetetlen igazságoknak az emberi ismeret mezején való kikutatása, megállapítása s rendszeres egészszé összefoglalása. Nem hihetem, hogy az igazság iránt csak a magyar ember ne érdeklődne, holott köztünk is él az a közmondás: vagy legyen igazság, vagy veszzen el a világ;

holott mi is bámulattal emlegetjük a híres görög bölcsnek Pythagorásnak azt a tettét, hogy az általa felfedezett egyetlenegy igazság öröme száz ökröt áldozott az isteneknek. Az igazság kutatását szívükön hordozó intézetek, mint a minők a Tudományos Akadémia, a Természettudományi, a Történelmi társulatok nálunk csak úgy virágoznak, mint egyéb nemzeteknél, s a tudomány terjesztésén fáradozó intézetek, a felsőbb és alsóbb iskolák hiánya miatt, a nálunk előbbrehaladt külföld mellett sincs okunk a pironkodásra. Ha tehát csak a filozofia nem talált kellő otthonra nálunk, annak okát, a mint mondám nem az igazság, a tudomány iránt való közönyösségünkben vagy fogékonytalanságunkban, hanem egyszerűen annak helytelen művelés-módjában kell keresnünk.

A tudomány, az igazságkutatás mai napság nem egyes nemzetek különleges hivatása, hanem az egész emberiség közös feladatát képezi. Egyik nemzet átveszi s tovább fejleszti azt, a mit szerencsésebb nemzetek felfedeztek, s azoknak haladása elől ép úgy nem zárkózik el, mint a hogy egyik emberöltő nem dobja el azt, a mit előzője felfedezett, hanem annak alapjára állva, emeli tovább ismereteinek mind nagyobbá s díszesebbé váló épületét. A mi szerencsétlenségünk csak az, hogy olyan nemzettől kísérelték meg eleink hozzánk átlátnálni a filozofia tudományát, a melynek gondolkodásmódja s az a nyelvezet, a melybe gondolatait öltözteti, a mi eszünk járásával semmiképp nem egyezik össze. Hozzánk minden bölcsesség nyugatról, még pedig legközelebbi szomszédaink közvetítése útján érkezik; már pedig az ő filozófiájok nyakatekert s a közbeszédűtől merőben elütő műnyelvével, sőt, hozzá tehetem, hogy az igazság kinyomozására használt módszerével is, a mi ízlésünknek semmi módon sem felel meg.

A németek a magok filozófiája számára sajátosságos műnyelvet teremtettek, a melylyel azt érték el, hogy tudományukat csak a beavatottak érthetik, vagy élvezhetik, de a nagy közönség annyit sem ért belőle, mintha chinai nyelven szólnának hozzá. Sőt kétlem, hogy még a beavatottak is értenék, ha ugyan igaz az az adoma, a melyet a haldokló Hegelnek szája adnak, a ki végperceiben állítólag így sóhajtott volna fel: „egy tanítványom volt, a ki megértett, az is félreértett”. A mi embereink ezt a nyakatekert műnyelvet honosították meg, vagy legalább akarták meghonosítani közöttünk, talán azt gondolva, hogy nem is filozofia az, a mit mindenki, még ha beavatott nem volna is, könnyedén, minden fejtörés nélkül megért. Ámde ha a nagy közönséggel magunkat megértetni nem akarjuk, vagy nem tudjuk, ne csudálkozunk rajta, ha tudományunk iránt közönyös marad; sőt legyünk arra is készen, hogy a gúny nyilait szórja reánk s komoly törekvéseinket az élclapok hasábjain teszi nevetségessé.

Nagyon téved, a ki azt hiszi, hogy a filozofia e nyakatekert, érthetetlen műnyelv nélkül el nem lehet, hogy annak igazságai a közéletben vagy az irodalomban használt kifejezések ruhájába nem öltöztethetők. Ilyen külön műnyelvre a filozofiának csak akkor volna szüksége, ha a filozofusok a közönséges halandóktól elütő emberek osztályába tartoznának, ha nekik a közönséges emberektől elütő lelki tehetségeik, vagy öt érzékük helyett legalább is hat érzékük volna, vagy olyan igazságoknak volnának birtokában, a melyek a többi tudományok művelői előtt ismeretlenek. Míg a filozofia a maga igazságait s az igazság kutatására használt módszerét a többi tudományoktól veszi, míg az ő hivatása csak arra terjed, hogy a külön álló egyes tudományokat rendszeres egészszé össze-

foglalja, s azt a kozmoszt, a mit Isten „légyen“ szavával megteremtett, az ismeret alakjában újra alkossa: addig a filozofiának külön műnyelvre nincs szüksége.

Amde csakugyan ez-e a filozofia feladata? Csakugyan a többi tudományoktól veszi-e át úgy az anyagát képező igazságokat, mint az igazság kinyomozására használt műszerét? Én azokkal tartok, a kik e kérdésre igennel felelnek, de nem tagadom, hogy a filozofia művelői között olyan férfiak is vannak, a kik ez állításnak határozottan ellene mondanak.

A filozofia ugyanis nem egységes tudomány, hanem annak művelői, úgy szólván a filozofia kezdete óta két táborra oszlanak, s majd csaknem mint ellenséges felek állanak szemben egymással. A filozofia története e két ellenséges tábor örökös harcainak liásza, a mely bár majdnem három évezred óta tart, Isten a megmondhatója, hogy mikor végződik. E két ellenséges tábor a szemlélődő (speculativ) és tapasztalati (empiricus) iskola neve alatt ismeretes. Az összes bölcselek e két tábor valamelyikéhez tartoznak. Rólam köztudomású, hogy a tapasztalat-pártiak híve vagyok, hogy miért, azonnal érthetővé válik, ha a két fél jellemvonásait csak futólagosan is elősoroljuk.

Dr. Öreg János.

(Folyt. köv.)

Közügyeink.

Várady Gábornak, a máramaros-szigeti lyceum felügyelő gondnokságáról visszalépte alkalmával mondott beszéde.

(Vége.)

Megnyugtató tudomásul vette a nagyméltóságú m. kir. vallás- és közoktatásügyi minisztérium is a főgymnasiumunk szellemi életére vonatkozó kormányzótanácsai jelentést; ezenkívül Szieber Ede tankerületi főigazgató úr által a nagyméltóságú közoktatásügyi minisztériumhoz ez év tavaszán intézett fölterjesztés alapján constatálva lón a közoktatási kormány által az előhaladás; csupán az építkezés befejezésének szükséges volta, és pedig ismételt hangsúlyoztatott.

És ha ezekhez hozzáteszem, hogy úgy középiskolánk belkormányzati rendtartása, mint a jogakadémiai rendszabályok, valamint lyceumunk küligazgatási szabályzata, melyeket a t. pártfogóság a mult évi szeptember havában tárgyalta és elfogadott, a főtiszteletű egyházkerületi gyűlés által f. évi május havában jóváhagyattak, és így kodifikált törvényekkel bírnak: azt hiszem, nem téves az iránti állításom, hogy eljutottak ügyeink abba a stadiumba, mely bizonyos ciklusnak betetőzéseül tekinthető, s mely kedvező eredmény, eltekintve a függőben levő építkezéstől, elenyészteti az iránti aggodalmamat, mely a közelebbi években lehetlenné tette visszalépésemet, miszerint oly időben váljam meg főiskolánk ügyeinek vezetésétől, midőn több ponton félben levő munkával állottunk szemben.

Van azonban egy, a mi, legőszintébb sajnálatomra, nagyon is félben áll, s ez iskolai építkezésünk; és én nem tartózkodom kimondani, hogy ezen, a korábbi viszonyok között, általam nehéznek egyáltalában nem tarthatott feladat megoldására, a változott körülmények s különböző tényezők közrehatása következtében nem érzem magamat elég erősnek, s ez

egyik legfőbb oka annak, hogy a mélyen tisztelt pártfogósági gyűlés által irántam egy negyedszázadon át tanúsított, nekem határtalan becsű bizalmat megköszönve, a felügyelő gondnoki tisztről ezennel lemondok, a mit a tisztelt kormányzó tanácsnak, ez előtt egy évvel tett köteles figyelmeztetésem nyomán, a mult hó 31-én tartott ülésben bejelenttem.

És most nincs egyéb hátra, minthogy e helyütt is hálás köszönetemet fejezzem ki azon férfiak iránt, a kik engem a Lyceum ügyeinek szentelt munkáimban támogattak.

Mindenekelőtt a kegyelet adóját rovom le b. e. Nánási Lajos áldott emlékezte iránt, a ki úgy is, mint h. felügyelő gondnok, de e tiszte megszűntével úgy is, mint kormányzó tanácsai tag egészségi állapotának megbomlásáig szakadatlanul hű, buzgó munkatársam maradt.

Nem kevésbé hű és buzgó munkatársam volt a b. e. Várady Lajos, ki előbb mint jegyző, utóbb mint pénztárnok iskolánk minden ügyében senki által felül nem múlható tevékenységet, lélekösmeretséget fejtett ki.

Köszönetet mondok Verézy Lajos és Szilágyi János tisztelt barátimnak, — a kik évek hosszú során, és pedig Verézy Lajos úr 9 évig, Szilágyi János úr előbb 4, utóbb 8 évig egész odaadással s közmegelegedésre teljesítettek a h. felügyelői teendőket, s közös feladataink megoldását tetemesen megkönnyítették.

Szőllősy Antal tisztársam előbb mint buzgó pénztárnok, utóbb mint h. felügyelő gondnok nagy erélyvel s ügybuzgalommal intézte főtanodánk ügyeit, s különösen az építkezés terén kiválóan sikeres szolgálatokat tett.

Fogadja ő is legőszintébb köszönetemet.

Őszinte köszönetet mondok Héder János h. felügyelő gondnok tisztársamnak is, a ki működésének rövid ideje alatt is közügyeink iránti nagy érdeklődést és buzgalmat tanúsít.

De mulasztást követnék el, ha hálásan nem emlékezném meg lélekösmeretes, páratlan buzgalmű jegyzőnkéről, Gyártó Sándorról, a kinek odaadó, tapintatos munkássága az elért eredményekre nagy befolyással volt.

Nem csekélyebb mulasztás volna, ha hálásan nem emlékezném meg új pénztárnokunk, Krüzselyi Bálintról, a ki nagy sikerű működésének eddigi rövid tartama alatt is fényes bizonyosságát adta annak, hogy önzetlen ügyszeretettel, kitartással, tapintattal — csekély anyagi erő mellett is — csodákat lehet művelni.

Fogadják mindketten hő köszönetemet, valamint fogadják köszönetemet Lyceumunk jogtanára, ügyvéde, Breznay Pál ügyvéd úr is, a kinek minden írott vagy szóbeli véleményén, javaslatán az őszinteség, az egyenes igazság s az iskola érdekeinek megvédése tükröződött vissza.

Fogadják hálás köszönetemet a jogakadémiai, gymnasiumi s elemi iskolai tanár urak egyenként és összesen, általában mindazért, a mit együttműködésünk hosszú ideje alatt a nevelés, tanítás terén üdvöset, hasznosat tettek a tanítványok, főtanodánk, a közművelődés és hazánk javára; de különösen azért is, hogy jóindulatú figyelmeztetéseimet minden alkalommal úgy fogadták, a mint azok adva voltak: a közügynek használni törekvés szándékával.

És végül fogadja hálás, leghőbb köszönetemet az a férfiú, a kit legelől kell vala említenem, ezen főtanodának igazgató-tanára, díszje, büszkesége, legnagyobb kincse: Szilágyi István.

A közöttünk soha egy pillanatig meg nem zavart egyet-

értés, tetézve régi barátságunk minden bizonyítékával, a legnagyobb könnyebbségemre szolgált minden időben, s tagadhatatlanul egyik legfőbb tényezője volt eddigi kitartásomnak s munkakedvemnek.

És midőn megújítom a mélyen tisztelt pártfogóság s a kormányzó tanács iránti mély köszönetemet, az iránti leghőbb óhajításomat fejezem ki, hogy ez a mi kedves Alma materünk, mely századokon át annyi vihart, vést látott, annyi súlyos megpróbáltatáson ment keresztül, folyvást izmosodjék, emelkedjék, virágozzék!

Erős az én meggyőződése, hogy ez így leend, mert ennek így kell lenni!

Nem képzelek magyar államférfiút, magyar hazafit, a ki ne érezze a boldog emlékü Trefort Ágoston vallás- és közoktatásügyi miniszter által, intézetünknek 1882. évben történt meglátogatása alkalmával mondott szavak igazságát: „Hogy ha ez az intézet nem létezett volna is eddig, most kellene ezt fölállítani“.

Isten áldása legyen a magyar birodalom végső magyar pontjára helyezett ezen intézeten, ennek kül- és beligazgatóságán, főtartó testületén és mindazokon, itt a mi szűk körünkben s az országban és hazánk határán kívül, a kik velünk együtt éreznek, munkálkodnak, ennek a mi főtanodánknak emelkedése, virágzása, örökélete érdekében!

Mély tisztelettel maradtam

M.-Szigeten, 1891. évi szept. 6-ik napján

a mélyen tisztelt pártfogósági gyűlésnek

alázatos szolgálja:

Várad Gábor.

Tiszántúli egyházkerületi közgyűlés.

(Folyt. és vége.)

A zsinati előmunkálatokra vonatkozó bizottsági jelentés tárgyalásának az egyházak lélekszám szerinti szavazására vonatkozó mozzanatáról, a szavazás eredményéről mult számunkban már megemlékeztünk. Azon javaslatot, hogy a szavazatok az egyes egyházak lélekszámának arányában állapíttassanak meg, Tisza Kálmán vette védelmébe, ki csak így reméli, hogy a nagyobb egyházak nagyobb áldozatkészséget fognak kifejteni. Lukács Ödön ellenzi a javaslatot, mely eltérés a presbyteri iránytól s a centralisatió felé vezet. Szeremley József elfogadja a javaslatot. Kiss Albert az eddigi gyakorlat főtartását óhajtja. Dr. Tisza István elfogadja a javaslatot. Tatár János azon nézetben van, hogy maguknak a kis egyházaknak is érdekükben áll ezen javaslat pártolása. — A kisebb egyházak gyakran kommandóra szavaznak. Szarka Boldizsár, ki a jelenlegi állapot fentartása mellett emel szót, erélyesen visszaütésítja Tatár János utóbbi szavait. Szeremley Sámuel úgy látja, hogy a vita a nagy és kis egyházak közötti harcra kezd fejlődni. Hogy eddig az egyházak a lelkészek száma szerint szavaztak, az úgy tűnt fel, mintha egyházunkban csak a lelkészek számításának. A javaslatot elfogadja. Balogh Ferencz szerint a javaslat semmi elfogadható elven nem nyugszik. Nálunk a zsinat presbyteri rendszer még csak fejlődőfélben van. A presbyteriumok egyenlősége Kálvin által felállított református elv, melytől eltérni nem szabad. Ragaszkodik a református egyházak egyenlőségi elvéből kifolyólag az eddigi rendszerhez. — Izsáák Dezső hangsúlyozza, hogy a kisebb egyházak több ter-

het viselnek, mint a nagy egyházak. A régi rendszert óhajtja főtartani. Széll Kálmán a méltányosság alapján kéri a javaslat elfogadását.

Szándékunkban levén a zsinati előmunkálatokra vonatkozó bizottsági jelentést s annak egyes pontjaira hozott közgyűlési határozatokat közölni, — a mint azt ezen számunkban már meg is kezdtük, — itt e referádánkban a közgyűlési tárgyalásnak csak legfőbb pontjaira terjeszkedünk ki.

Az erdélyi egyházkerület különálló szervezetére vonatkozó javaslat, főként Tisza Kálmán felszólalására változatlanul elfogadtatott. Élénk vitát költött a felső-szabolcsi egyházmegegyének a hatodik egyházkerület felállítására vonatkozó ismert indítványa, mely a máramaros-ugocsi egyházmegegye e tárgyú végzésével egyetértőleg ez ügynek a zsinatra való fölterjesztését kéri. Gróf Degenfeld József azon nézetben van, hogy az egyházkerületi közgyűlés már most hozzon érdemleges határozatot, mert a zsinat csak az egyházkerület meghallgatásával intézkedhetik, ellenben Széll Kálmán azon nézetben van, hogy ezen ügyet most nem lehet érdemlegesen tárgyalni, hanem halasztsák el a jövő közgyűlésre. Dr. Tisza István szintén az elhalasztás mellett nyilatkozik, mert miután 6 egyházmegegyéről van szó, a többi egyházmegegyék véleménye is bevárandó. Lukács Ödön kéri a közgyűlést, hogy az indítványt terjeszse fel a zsinathoz. Ezt annál inkább meg lehet tenni, mert a 6-ik egyházkerület eszméjét a szatmári egyházmegegye is elfogadta, habár véleményét nem is küldte be. Ármós Bálint a jövő közgyűlésre való elhalasztás mellett nyilatkozik. Kiss Albert azon nézetben van, hogy az indítvány adassék ki egy küldöttségnek. Szükséges, hogy a többi egyházmegegyék is meghallgattassanak. E nagyfontosságú kérdést a küldöttség békés úton igyekezzék megoldani, s ha ez nem sikerülne, csak akkor döntenek benne szavazással. A közgyűlés aztán tegyen a jövő közgyűlésre az ügyről jelentést. Balogh Ferencz szükségesnek tartja azt is, hogy az érdekelt egyházmegegyék körvonalozzák a 6-ik egyházkerület képét, s fejtsék ki fentartásának módját s lehetőségét. Lukács Ödön csatlakozik a Kiss Albert és Balogh Ferencz felszólalásához. Ezzel az ügy kiadatott egy küldöttségnek, melyhez az érdekelt egyházmegegyék véleményeiket be fogják terjeszteni.

A debreczeni főiskolára vonatkozó ügyek közül fölemlítjük azt, hogy Örvényi Vilmos torna-tanár lemondása következtében helyére pályázat hirdettetett. A pályázat azonban, a főiskolai tanárkar fölterjesztése szerint, nem vezetvén kellő eredményre, egy évre Tóth Mihály debreczeni végzett hittan-hallgató, előtornász bízott meg, egy felügyelő rendes tanár ellenőrzése mellett, a tornaszat tanításával.

Csiky Lajos, a gyakorlati theologia tanára, kérvényt intézett az egyházkerülethez, melyben előadja, hogy tanári meghívója szerint az ő kötelességét képezi az elhunyt főiskolai tanulók eltemetése, — mégis megtörtént, hogy egy elhunyt joghallgatót egyik debreczeni lelkész temetett el, a nélkül, hogy az ő beleegyezését előre kikérték volna. E miatti felszólalására azt nyerte válaszul, hogy az említett joghallgatót mint debreczeni egyháztagot temette el az illető lelkész. Kéri tehát a surlódások eikerülése végett az ő jogkörének szabatosabb körülírását. Élénk eszmeesere után, melyben résztvettek Könyves Tóth Kálmán, György Endre, Csiky Lajos, Tisza István és Kiss Albert, a közgyűlés úgy döntött, hogy a gyakorlati theologia tanára csupán a vidéki születésű tanulók eltemetésére köteles.

A harmadik nap délutánját csaknem egészen a debreczeni egyháznak egy igen fontos ügye foglalta el, nevezetesen a debreczeni egyház felebbezése, külön egyházmegyévé alakulás és parochiális körök felállítása ügyében.

Referens jegyző, Dr. Kovács Sándor előterjesztvén a kérdést, azon véleményének ad kifejezést, hogy az ügy jelenlegi stádiumában nem tárgyalható, hanem újabb tárgyalás végett visszateendő az egyházmegyéhez, hogy az hozzon először érdemleges határozatot. Gróf Degenfeld József hasonlóan vissza óhajtja tétetni ez ügyet az egyházmegyéhez. Márk Ferencz úgy vélekedik, hogy miután a debreczeni egyház felebbezése nem csak formai, hanem tárgyi hiányban is szenved, a mennyiben oly ügyben kérelmez, a melynél az ide vonatkozó törvények egészen mellőzve lettek, — az ügy tárgyalásába ne menjen be az egyházkerületi közgyűlés, hanem tétessék az illetékes forumához: az egyházmegyéhez. Dávidházy János felszólalásában kifejezi, hogy miután alakai szempontból az ügy erős kifogás alá esik, ne bocsátkozzék annak tárgyalásába az egyházkerületi közgyűlés. Doroghy Lajos veszélyes praecedensnek tartaná, ha ez ügy az egyházmegye mellőzésével tárgyalatnék a jelenlegi közgyűlésen. Széll Kálmán is úgy vélekedik, hogy miután a legközelebbi egyházkerületi közgyűlés épen azért vette le ez ügyet a napirendről, mert az ide vonatkozó törvények nem lettek megtartva, s minthogy ez a hiány jelenleg is fennáll, — a tárgyalásba nem bocsátkozhatik be az egyházkerületi közgyűlés, hanem e felett térjen egyszerűen napirendre. Balogh Ferencz is azon nézetének ad kifejezést, hogy míg az ügyre vonatkozólag meg nem lesz hallgatva az egyházmegye, nem lehet ezt érdemlegesen elintézni, noha óhajtáná, hogy az egyházi élet Debreczenben elevenebbé tétetnék. A parochiális körök felállítása ügyében azonban tárgyalni óhajt. Ármós Bálint nem akart a tárgyhoz szólni, a mennyiben némileg feszélyezve érzi magát, azonban kijelenti, hogy noha a debreczeni egyház törekvését méltányolni tudja, de azt nem tudná elnézni, hogy épen a debreczeni egyház legyen az, a mely a törvény ily fokú megsértésére adjon példát. Segešváry József a törvény ide vonatkozó szakaszát idézve, azon nézetben van, hogy az ügy nem tárgyalható. Lengyel Imre azon nézetben van, hogy e nagyfontosságú ügyben mindenki mondja el a maga véleményét, épen azért határozott nézete, hogy miután a dolog még az egyházközségi közgyűlés előtt sem tárgyalatott, érdemleges tárgyalásába ne bocsátkozzék a közgyűlés. Kiss Albert, Szűcs István, Némethy Lajos, Lukács Ödön, Beke Mihály és Könyves Tóth Kálmán hosszabb beszéddel indokolják azt, hogy az egyházkerület menjen be az ügy tárgyalásába.

Végre is szavazásra bocsáttatván az előadó Dr. Kovács Sándor határozati javaslata, a melynek értelmében az ügy tétessék le az egyházmegyére, 15 szavazattal 3 ellenében e vélemény fogadtatott el.

Az egyházkerületi közgyűlés vasárnap, szept. 27-én késő este fejezte be üléseit, ekkor végezvén el az egyházmegyéktől felebbezett ügyeket s ezek mellett több kisebb jelentőségű tárgyat. Mondhatjuk, hogy az egész gyűlés figyelmét a zsinati törv. javaslatokra vonatkozó munkálat foglalkoztatta legbelsőbben, mint a melylyel három napon át kellett foglalkoznia, úgy hogy egyéb ügyek tárgyalása e miatt sokszor nem is részesülhetett kellő és megérdemelt figyelemben.

Referens.

Irodalom.

Olvasókönyv az elemi népiskolák II. osztálya számára. Szerkesztették: Gyertyánffy István, Dr. Kiss Áron, Radó Vilmos. Bolti ára 32 kr. Budapest, 1890. Méhner Vilmos kiadása (IV. Papnövelde utca 8. sz.). Ugyanaz a III. osztály számára, ára 36 kr. Ugyanaz az V—VI. osztály számára, ára 76 kr.

Tanférfiak körében régóta fontos vitatkozásoknak központja az olvasókönyv. Egyik pusztán az olvasás gyakorlás eszközének tekintette, nem ügyelvén sokat a tartalom milyenségére, másik egyenesen az elemi oktatás köz- és súlypontjává kívánta tenni, harmadik a nyelvtanítás szolgálatába, negyedik a reáliák nyújtására szegődött. Ily felfogások mellett nem csudálkozom, ha oly sok különböző irányú és tartalmú olvasókönyvet szült a közelebbi 5—6 év, hogy alig lehet a sok száma között a magot megtalálni.

És ha már jelezzük, miként magot is találunk, ezek között a legelső helyen kell megemlékeznünk a Méhner Vilmos (Budapest IV. ker. Papnövelde utca 8. sz.) kiadásában megjelent Gyertyánffy-, Kiss-, Radó-féle olvasókönyvekről.

Főérdeme ezen könyvnek a tösgyökeres magyarság, továbbá azon kellemes beosztás, és érdeklődést keltő anyagcsoportosítás, mely ezen könyveket a felnőtteknek is kedves olvasmányul teszi. Nem futkosnak az írók a sablon útján, bizonyos merev célhoz, nem állnak fel áthághatlan szabályokat, de a természetességgel mintegy egykedvűen bánva kellemessé, vonzóvá teszik műveket. Vallásos kedély, hazafias érzület, törvénytisztelet, emberszeretet érzenek ki e munkából, s e tekintetben nemesítenek is, így általános képző erejük el nem vitatható.

A népiskolák II-ik osztálya számára írott olvasókönyvnek már az 5-ik kiadása jut kezünkbe; s ha semmi mást nem mondanának róla, csak azt, hogy 2—3 év alatt 5 kiadást ért, elegendő dicséret lenne. Itt azonban még másról is meg kell emlékeznünk. Az olvasókönyv 128 oldalon VI. főbb címre oszlik. I. Elbeszélések. E cím alatt népmesék és apróbb elbeszélések foglalnak először helyet, azután József története van leírva a szentírás nyomán. Megemlítem, hogy nem a biblia néhez stylusában és nem annak a szavaival, mint a tankönyvekben sokszor látjuk, hanem könnyed elbeszélő alakban. E rész igazán dicséretére válik a könyvnek, mely mint tananyag (tiszántúli tanterv) a népiskola I. osztályában jön elő, és ismétlődik a II. osztályában, így ez által az egyévi szünet mintegy áthidalódik, s ez nagy előnyére van a népisk. oktatásnak. Felhívom az I-ső osztályt vezető ref. tanítótársaim figyelmét e részre, hiszen e szerint a biblia történeteket bátran s könnyen taníthatják. II. Népelet című szakasz érdekes része a könyvnek. III. Természeti képek a II. osztály beszéd-értelem tárgyait foglalja olvasmányokba. IV. Versek. V. Imádságok és VI. Találós mesék. A könyv erős fedélbe van kötve, nyomása tiszta, betűi ellen kifogás nem tehető. Ára 32 kr. Megrendelhető a kiadónál és minden könyvkereskedőnél.

A III. osztály olvasókönyvének ára 36 kr. s terjed 194 lapra és szintén Gyertyánffy István, dr. Kiss Áron és Radó Vilmos írták. A mit a II. olvasókönyvről mondtam, az erről is áll: választékosság kiállításban és tartatomban jellemzik a munkát.

Beosztása a következő: I. Népmesék. A ki tudja, hogy mily áhítattal hallgatják már a kisebb gyermekek a mesészerű

történeteket, nagyon helyeselheti, hogy a III. osztály olvasókönyvében, tehát olyan gyermekek kézikönyvében, kik maguk is már ítélnék és gondolkoznak, kikenél már a hangsúlyozás felé kell, hogy közeledjék, ily népmesék vétettek be, melyeket a gyermekek bizonyosan többször önmaguktól is elolvasnak, hogy azokat mielőbb elbeszélhessék. Ez elbeszélés már nemcsak a beszédbeli ügyességnek mérője, de fogalmazás is, a mi az értelemképzésnek hatalmas tényezője. A II. rész népmondákat foglal magában. A III. rész Mózes történetét írja le igen szépen. Mózes története (a tiszántúli tantervet értve) a II. osztályban taníttatik, s a III. osztályban ismételtetik, így igen helyén van ezen osztály olvasókönyvében. Valóban a bibliai részek olvasmányokba való foglalása nagyon mellette szól ezen olvasókönyveknek a célból, hogy egyházkerületünk által a népiskolába ne csak engedélyeztessenek, — hiszen most is szabadon használhatók, — hanem *minél előbb kötelezővé tétessenek*. A IV. rész nemzeti ősmondákat ír le, s felöleli a hun és magyar mondakört. Ezen olvasókönyvben több helyen a vonatkozó költői leírások nagy ügyességgel a szöveg közé vannak beszöve. V. Földrajzi képek. VI. Hazai természetvilág. VII. A magyar nép foglalkozásai cím alatt több és különféle vidékhez is kötött foglalkozást ír le. VIII. Versek. 20 szavalsra is alkalmas költeményt foglal magában, Tompa, Arany, Gyulai, Petőfy, Garay és más költőktől. IX. Imádságok. X. Találós mesék.

A tartalom és kiállítás ajánlják e munkát. Kifogástalan magyaros irány felibe helyezi a sokak által idegen fordításokkal beültetett olvasókönyveknek.

A tanév efejével különösen felhívom az illetők figyelmét e könyvekre, annyival inkább, mert tudtommal nagyobb mennyiségűnél a szegény vagyontalan árva gyermekek is figyelemben részesülnek. Az V., VI. osztályok olvasókönyvei méltán egészítik ki ez olvasókönyveket s nem vélek felesleges munkát végezni, ha ezeket is megismertetem.

Egy-egy szakismeretre vonatkozó tárgyat több szempontból s így különféleképen lehet kidolgozni. Egy-egy ily munkában, habár az csak néhány oldalra terjed is, kifejezést nyer az író felfogása, egyéniségének belső világa. Azonban egy hat osztályú népiskolának csaknem osztályonként külön olvasókönyvet írni, úgy, hogy csaknem figyelmen kívül hagyja a már ismert s unalmassá vált e nemű művek tartalmát, s egészben újat produkáljon, óriási munka. Mennyi körülmények, mily kiterjedt megfigyelés, a lélekéberségnek mily nagy foka kívánatik ehhez: azt csak az tudja, ki maga is próbálta, és csak az sejtí, ki egy ilyen műnek bírálatába, vizsgálódásába belemélyed.

Ezeket gondoltam el, midőn a Gyertyánffy-Kiss-Radóféle olvasókönyveket megismertem, s láttam, hogy abban minden új, legalább ekképeni felhasználása kevés kivétellel e l s ő. A gyermekek szellemi képességével és fejlődésével lépést tart ezen olvasókönyv minden fokon.

Az V—VI. osztályok számára írott olvasókönyv eltér az előbbiektől, nemcsak terjedelmességére nézve, (480 lap, ára 72 kr.), hanem tartalmi bőség tekintetében is. Említésre méltó az is, hogy e könyvet már képek is díszítik. Az első szakasz leírja „a világtörténelemből“ cím alatt Solont, Nagy Sándort, Julius Caesart, Nagy Károlyt, Mohamedet, Harburgi Rudolfot, Erzsébetet, Nagy Pétert, Washingtont és I. Napoleont. Ezek életrajza pedig a tiszántúli egyházkerület tantervében kiszabva vannak, így csak előny, ha a növendékek ismereteiket itt nemcsak felújíthatják, hanem ki is bővíthetik. II. A hazai történe-

lemből a mohácsi vésztől 1867-ig terjedő időközben történt eseményeket s kiváló szerepeket vitt történelmi egyéniségeket írja le. E rész a tiszántúli tanterv szerint a népiskolák IV. osztályában taníttatik, így csak helyeselhető, ha az olvasókönyv útján is felújíttatik. III-ik Magyar írók és művészek. Kisfaludy Károly, Vörösmarty Mihály, Petőfi Sándor, Tompa Mihály, Arany János, Egressy Gábor, Liszt Ferencz és Munkácsy Mihály életrajzaival s jól talált arcképeivel. Részemről fontos dolognak tartom az arcképközlést. A természetrajzi testek képeit lehetőleg megmutatjuk növendékeinknek, a kiváló férfiak és nők képeit pedig nem, pedig ha tudjuk, mily érdeklődést tanúsítanak az ily képek iránt a növendékek, ha magunkról is tapasztaltuk, hogy egyes kép reánk mily benyomást tett, és hogy az eszmetársításnál fogva a kép egyszerű felidézése eszünkben, az illető cselekményeit, a róla olvasottakat, vagy hallottakat újítja fel emlékünkből: nem szabad az ily képeket figyelmen kívül hagyni. IV. Földrajzi képek és felfedező utazások Körösi-Csoma Sándor és Vámbéry Armin arcképeivel. (Itt a IV. fejezet után az V. el van hagyva, sajtóhibából, s a VI. kétszer nyomva). VI. A természetvilágból. E fejezet igen érdekes és tanulságos. Több képpel mintegy 100 lapon. VI. A gazdaság köréből. Nagy figyelem van fordítva a népiskolából az életbe kilépő s földműves foglalkozást folytató növendékekre. És ez igen helyes is, mert ők már ismereteiket iskolázás útján csak kevésbé öregbíthetik. A VII. szakasz az egészség- és életmentés-tannal foglalkozik. A VIII. az ipar és közlekedés köréből. IX. Költemények. X. Bölcs mondásokat foglal magában jeleseinktől.

Felemlitem, hogy az ez idő szerinti állapotok vannak mindenütt feldolgozva s nem régi, valószínűtlen, vagy már megczáfolt művek, hanem most élő férfiak leírása után vannak az egyes ismeretterjesztő cikkek írva.

Különösen bő forrásul használtatik szerkesztők által a „Vasárnapi Ujság.“

Nem engedí e lap szűk tere, hogy a részletezésbe bele menjek, nem sok kifogásolni valót találtam ott.

Avval zárom be ismertetésem, hogy melegen ajánlom ezen kitűnő olvasókönyveket a tiszántúli ev. ref. egyházkerület nagytiszt. tanügyi bizottsága, továbbá az egyházközségek iskolaszékei és tanítótársaim figyelmébe.

Végül felemlitem, hogy a h.-bösszörményi ev. ref. tanítótestület f. év. szeptember 4-án tartott gyűlésében egyhangulag elfogadta az általam e becses lap 36 számában ismertetett olvasókönyveket s azt minden osztályban (kivéve az első elemi osztályokat) használatba is vette.

H.-Bösszörmény.

Dobó Sándor,
evang. reform. tanító.

Beküldettek. 1. *A magyar országgyűlések vallásügyi tárgyalásai a reformaitótól kezdve.* Irta Zsilinszky Mihály. Második kötet. A bécsi békekötéstől a linczi békekötésig 1608—1647. E kötetet, mint a kitűnő történetírónak még a Prot. Egylet által tíz évvel ezelőtt kiadott hasonló című műve 2-ik kötetét f. évi monográfia-illetmény gyanánt kapják a Prot. Irod. Társaság tagjai. Az 518 lapra terjedő hatalmas kötet bolti ára 4 frt. Gondoskodunk ismertetéséről.

2. *Luther Wormsban.* Egyháztörténelmi tanulmány. Irta Rákosi György. Budapest. Kiadja Hornyánszky Viktor. Ára 1 frt 20 kr. Hasonlóképen ismertetni fogjuk.

3. *Magyar ABC és olvasókönyv* az elemi iskola I. osztályára.

tálya számára. Szerkesztette Nagy Sándor sajtó-kazai tanító. Kiadja a „sárospataki irodalmi kör“ a főiskola költségén. Ár: kötve 21, kötetlen 14 kr. A csinos kiállítású és épen ezért olcsó könyvet ajánljuk az illetékes tanfőfiak figyelmébe.

Megrendelési ív Szabolcska Mihály költeményeire. Igénytelenül jelent meg néhány év óta a debreczeni lapok tárczájában egyszer-másszor egy-egy költemény Szabolcska Mihály neve alatt. Figyelmet keltettek, de a ropant szépirodalmi vásárforgalom nyomása alatt és örvényében újra elmerültek.

Szerzőjük még a főiskola körében élt, mikor Debreczenben és környékén már örömmel érdeklődtek iránta és a Csokonai-kör figyelmét magára vonta.

Midőn Szabolcska most egy esztendeje Genfben ment, hogy tudományos kiképzését a Kálvin városában egyetemi tanulmányokkal tetőzze be, távollétében a fővárosi szépirodalmi sajtóban jeient meg ismét néhány költeménye. Ezek már nemcsak szélesebb körben gerjesztettek figyelmet, de tekintélyes bírálók és aesthetikusok (Vadnai, Beöthy) hívták fel a költőre a közönség várakozását, előlegezve az előttök ismeretlen ifjúnak olyan elismerést, a melyhez utólag csak részben is felemelkedni nem kis feladat leend. Hogy a korszak költői meddősége és a simeoni várakozás nem tette-e egy percze nagyon is enyhékké a különben szigorú műbírákat, vagy az idő csakugyan kiváló költői tehetséget fejt ki Szabolcskában: az a jövődöntő titka. E kötet bizonyára hivatva lesz e tekintetben tájékozást nyújtani.

A Csokonai-kör már régebben, mielőtt a fővárosi sajtó kedvező véleménye megjelent, elhatározta, hogy Szabolcska Mihály költeményeit a kör neve és aegise alatt ki fogja adni. Nem tudta, most sem tudhatja költői tehetségének teljes értékét és jövődöntőjét, de ösmerte és ösméri az egyént és munkálkodásának komolyságát. A kezdő társaság akarta világ elé vezetni a kezdő költőt.

És csak alapszabályaiban kitűzött egyik feladatának tesz eleget, midőn választmányának egyhangú óhajására Szabolcska Mihály költeményeinek egy kötetére ezennel előfizetést nyit és azt mind tagjainak, mind a közönségnek szíves pártolá-ába a legmelegebben ajánlja.

A kötet ez év október havának végén 14 nyomtatott ívnyi terjedelemben, díszes papíron és kiállításban jelenik meg. Előfizetési ára 1 frt 20 kr, díszkötésben 2 frt 20 kr. Gyűjtőknek 10 példány után egy tiszteletpéldány jár.

Az előfizetési pénzek folyó év október 31-ikéig dr. Tüdős János ügyvéd és szakosztályi titkárhoz küldendők. (Debreczen, Tisza-ház). Debreczen, 1891. szeptember 25. *Vértesi Arnold* a Csokonai-kör elnöke, *Géresi Kálmán*, *Komlóssy Arthur*, a Csokonai-kör alelnökei. Nagyon melegen ajánljuk e felhívást t. olvasóink figyelmébe. Adjunk szárnyakat a fiatal költőnek, hogy nemes lelke szép eszméivel hadd repüljön minél magasabbra. Előfizetéseket mi is elfogadunk e célra, s az esetleg hozzánk küldendő pénzek illetékes helyre juttatásáról szívesen gondoskodunk.

Höke Lajos „Magyarország Ujabbkori Történelme 1820-tól 1886-ig“ című munkájának újból való kiadására vállalkozik az „Iskolai Szemle“, nevelés-, oktatásügyi közlöny. Felhívása így hangzik: A kor, melyet e munka tárgyal, oly gazdag események s nagy emberekben, hogy a mai nemzedék tanulmá-

nyozására nagyon is érdemes. Érdekességére nézve elegendő, ha felemlítjük, hogy szerző a kort, melynek eseményeit rajzolja, maga is átélte, a szereplő egyének közül a legtöbbet személyesen ismerte. E helyen is csak köszönettel tartozunk neki, hogy most, midőn ereiben a vér már lassabban pezseg, hazánk s nemzetünk iránti forró szeretettől indítatva, ifjú lelkesedéssel vállalkozott munkája újból való átdolgozására. E munka először a „Hazánk“ című, ma már megszűnt, történelmi folyóirat 1886., 1887—88. évi folyamaiban jelent meg, s már akkor is a szakfőfiak és a sajtó elismerésével találkozott. Második javított kiadását szerző lapunknak ajánlotta fel. A munka rövid tartalma következő: Első könyv. 1820—1848. A fejlődés korszaka eszmeharcokkal. Az 1825—27, 1830., 1832—6., 39—40., 43—44. országgyűlések. Második könyv. A függetlenségi harc szóval és fegyverrel 1848—49. I. A pozsonyi orsz. gyűlés 1848. ápril 11-ig. II. Az 1848-iki május és június hónapok III. A pesti országgyűlés júl. 4-től decz. 31-ig. IV. A függetlenségi harcok 1—48. decz. közepétől 1849. aug. végéig. V. A végnapok. Harmadik könyv. Magyarország helyzete 1850-től 1865-ig. I. 1850—1860. II. Az 1861. országgyűlés. Negyedik könyv. I. Az 1865—68. országgyűlés. II. Hazai s külföldi események. III. A törvényhozás működése 1869—1886. A munka mintegy 21 nyomtatott ív lesz, s deczember hó végével fog a megrendelőknek megküldetni. Előfizetési ára 1 frt 50 kr. Az „Iskolai Szemle“ előfizetőinek s tanító növendékeknek 1 frt 20 kr. Bolti ára jóval nagyobb lesz. A megrendeléseket minél előbb kérjük hozzánk küldeni, hogy a nyomtatandó példányok felől magunkat tájékozthassuk. Csurgó, (Somogym.) 1891. szeptember hó. Az „Iskolai Szemle“ kiadó-hivatala.

Kalauz a méhtenyésztés okszerű gyakorlatában. Ily című műve 3-dik kiadására hirdet előfizetést Dömötör László, méhészeti vándortanító. A művet báró Ambrózy Béla, hazánk legkitünőbb méhésze egyebek közt így ajánlja: Kezdőnek alig ajánlhatnék célszerűbb művet, mert itt határozott irányeszméssel fog találkozni, melyek őt helyes ösvényre vezetik és a szükséges tudnivalókkal ellátják. Azért ne mulasztja el a kezdő magának ezen jeles munkát megszerezni. A Kalauz megjelenik októberben. Előfizetési ára, a postai portóval együtt 55 kr, melyet szerző postautalványon kér Szegszárdra megküldeni.

Különfélék.

Tanári székfoglaló ünnepély a debreczeni főiskolában. Dr. Öreg János és Kulcsár Endre tanártársaink mult vasárnap, szept. 27-én tartották meg székfoglaló értekezéseiket a főiskolai oratoriumban. Az ünnepély fényét nagyban emelte az, hogy jelenvolt azon az együttlevő egyhker. közgyűlés elnöksége és több tagja, valamint a teljes tanárkaron, és a nagyszámban jelenlevő ifjúságon kívül a városból is több intelligens egyén. Az ünnepélyt a főiskolai énekkar nyitotta meg a himnusnak szabatos elzengésével, a mely után nt. Kiss Áron püspökhelyettes úr szólalt fel, s meleg szavakkal emlékezvén meg a philosophiai tanszékről lelépett Thót Ferencz érdemeiről, bemutatta a helyére választott új bölcsészettanárt, Dr. Öreg Jánost, valamint az ez által elhagyott gymnasiumi tanszékre választott Kulcsár Endrét, s fölhevta őket székfoglaló értekezéseik megtartására. Először Dr. Öreg János beszélt, minden tudóskodó

bölcselkedés nélkül, mindenki által könnyen megérthetőleg elmondván egyetmást egyrészt a philosophiának, másrészt az általa követett philosophiai iránynak igazolására. Különösen élénk helyesléssel találkozott tisztelt barátunknak, a tudós tanár úrnak azon fejtegetése, melyben saját bölcséleti irányának, az empirica philosophiának a valláshoz való állását mutatta ki. E székfoglaló értekezést ezen és jövő számunkban csaknem egész terjedelmében közölni fogjuk. — Kulcsár Endre székfoglalójában Arany János elbeszélői stylusáról értekezett. Előrebocsátva, hogy az elbeszélői stylus legfőbb tényezői a figurák. Arany J. Keveháza cz. kis eposza alapján tárgyalja a kérdést, mely a göcseji népballadának szinte megrögzött kezdő figurája s gyakori a székely balladák élén is. Lélektani okokra támaszkodva bizonyítja e figura elsőbbségét az egyszerű értesítő alak mellett. Majd kimutatja, hogy a megszólítás mind Arany, mind a népköltészet példaadása szerint csak a cselekmény hőiséhez, s néha a hozzá legközelebb álló szereplőkhöz intézhető. Mesterkéeltséggel vádolja Vergiliust és Zrinyit, kik a megszólításban határt nem ismernek. Kívánatosnak tartja s több példán igazolja is a költő állásfoglalását, különösen nemzeti tárgyú elbeszélő költeményekben. A tájszók felvételére legalkalmasabbnak tartja azt az eljárást, melyet Arany követ, mikor a tájszóval irodalmi alakját párhuzamba állítja. Méltatja Arany népnyelvi és irodalmi tanulmányait, melyek eredményeképp az egyforma szerkezetű modatok egymás mellé sorozásában a magyar stylus legfőbb ékességeinek egyikét szemléltethetjük. Ehhez kapcsolja a magyar temesiről szóló megjegyzéseit, mely az ikerszóknak költői szabadsággal való szétválasztásán alapul. Azután némely jelentékenyebb figurákra térve, tárgyalja az avult szók és kifejezések, a kötőszók halmozásának és hiányának értékét. E szép és élénk figyelemmel hallgatott értekezéséből is bő kivonatot adunk. A székfoglaló elhangzása után újra a püspökhelyettes úr beszélt, majd Dr. Bacsoni Lajos akadémiai, s Tüdös János főgymnasiumi igazgatók üdvözölték saját tanszakaik részéről a hívtalukba immár tényleg beállított új tanártársakat. Kézfogás s az énekkarnak még egy éneke fejezték be a szép ünnepélyt. Estve az új kollegák tiszteletére társas vacsora tartatott, melyen a főiskolai tanárokon kívül az egyházkerületi közgyűlés több tagjai s több debreczeni tanintézet tanárai is résztvettek. Isten áldja meg új tanársainknak köztünk folytandó munkáját, melyre részünkről a legnagyobb várakozással, de egyszersmind a legteljesebb jó reménységgel is tekintünk.

Hálanyilatkozat. Folyó szeptember hó 20-án tartott jubileumom alkalmából oly sok oldalról nyilatkozott, hazaszerte, a szívélyes részvét irányomban, egyesek, testületek, barátaim, pálya- és munkatársaim, szeretett hitsorsosaim, sőt más felekezetek részéről is, hogy lehetetlen ezt néma hallgatással fogadnom. Kedves köteletségemnek ismerem azért, — minthogy másképpen nem tehetem, — hírlapok útján nyilvánítani legmélyebb hálámat s köszönetemet, mindazon testületek, egyház-községek, megyék és kerületek tisztelt elöljárói, küldöttségei, egyes jóakaróim, barátaim, ismerőseim iránt, kik kegyesek voltak, éltem ezen kiváló időpontján, irányomban részvétöket bármely módon nyilvánítani. Életemnek hátralévő napjaiban mindig hálára gerjesztő kedves emlékei lesznek ezek szívemnek. Az isteni kegyelem és szeretet megsokasodott áldásai öleljék körül jószágukért minden jóakarómat, barátaimat. Miskolcz, 1891. szept. 24. Kun Bertalan, ev. ref. püspök.

Segélyegyleti segélyezés. Közelebb lefolyt egyházkerületi

közgyűlésünk szeptember 24-én d. u. segélyegyleti közgyűlést tartván, ezen a f. évre kiosztásra eső 2150 frt a választmány javaslatára alapján következőleg osztatott szét. *Alsó-Szalolcs hajdú-vidéki egyházmegye.* Tisza-Eszlár. Hajdú-Dorog 50 forintjával = 100 forint. *Békés-bánáti egyházmegye.* Pancsova 100 frt. B.-Sámson. Resicza-bánya 50 frtjával = 200 frt. *Beregi egyházmegye.* Bilke 250 frt. Szolyva, Hajdanó, Bene 50 frtjával = 400 forint. *Érmelléki egyházmegye.* Poklostelek, Bályok, Monos-Petri, Alsó-Abrány 50 frtjával = 200 frt. *Felső-szalolcsi egyházmegye.* Nyiregyháza, Rohod, Örmező-Ladány, Ramocsaháza 50 frtjával = 200 frt. *Heves-kunsági egyházmegye.* Rákóczi 50 frt. *Mármaros-ugocsi egyházmegye.* Nevetlenfalu, Hosszúmező, Péterfalva 50 frtjával = 150 frt. *Nagybányai egyházmegye.* Méhtelek, Kis-Peleske, Szamoskőröd, Rozsály 50 frtjával = 200 frt. *Nagy-károlyi egyházmegye.* Bere, Csomaköz, Mérk, Papos 50 frtjával = 200 frt. *Nagy-szalontai egyházmegye.* Csermő, Gyanta, Szintye 50 frtjával = 150 frt. *Szatmári egyházmegye.* Géberjén, Borzova, Csaholcz, Mánd, Szamos Ujlak, Zsarolyán 50 frtjával = 300 frt.

Vallássérelmi ügy Debreczenben. A helybeli napilapok említést tettek arról, hogy Görgényi Jenő itteni róm. kath. segédlelkész, mult hó 16-án, a midőn a helybeli czepléd-utczai ref. temetőben, egy róm. kath. polgártársunk fiúgyermekét temette, a temetési szertartás alkalmával oly botrányos szavakra fakadt, a melyek megtörténte előttünk csaknem hihetetlennek tűnt fel. A napilapok ezen közleményére előző számunkban azért nem reflektáltunk, mert a való tényállást akartuk kizárhatolni. Fájdalom, de a napilapok közléseit illetékes helyről szerzett tudomásunk csak megerősíté. Hiteles értesülésünk szerint ugyanis Görgényi Jenő róm. kath. s. lelkész mult hó 16-án Minezer Antal r. kath. vallású ciszmadia mester három éves fiúgyermekét temette, és pedig az atya kívánságára a czepléd-utczai ref. temetőben. A midőn a sírt behantolni kezdték, a segédlelkész, ki már előbb is tudakozódott az elhalt gyermek atyjától a kereszt után, — a midőn látta, hogy az elhaltnak, a református vallást követő elhaltaknak szokásos fejfát szándékoznak tenni, — a gyászoló atyához, rá mutatva a fejfára, következő kérdést intézte: „micsoda az a hegyes karó”? A midőn erre az atya azt felelé, „ez, kérem, fejfa, a többinek is ilyet tettünk“, a segédlelkész úr indulatba jöve, hangosan fejtegette, hogy róm. kath. ember csakis a kereszt alól várhatja a boldog feltámadást, s hogy — rá mutatva a fejfára — „ilyen karót dögöknek is szoktak dugni“. A segédlelkész úrnak ez a heves és vallási türelmetlenséget eláruló nyilatkozata a nagyobb részt reformátusokból álló temetési közönségben nagy megbotránkozást szült, sőt a jelenlevők egyike nyomban meg is interpellálta a káplán urat, „hogy hát uram dögök feküsznek-e e sírkertben“?, a mire azonban a segédlelkész úr válasz nélkül sietve elhagyta a temetőt. E botrányos eljárás városunkban a legnagyobb visszatetszést költötte, s közönségünk megnyugvással vette tudomásul, hogy a királyi ügyészség azonnal átírt ez ügyben, vizsgálat tartását sürgetve, a városi főkapitánysághoz. A segédlelkész urat időközben egyházi fel-sőbbbsége áthelyezte Debreczenből egy békésmegyei kis faluba,

de az igazságszolgáltatás keze oda is elér utána, mert az ügy immár, királyi ügyészünk felsőbb helyre tett indítványa értelmében, a bíróság kezébe adatott.

Lelkészválasztás. Mult vasárnap választott lelkészt a debreczeni egyházmegyében fekvő bárándi fényes egyházközség, három jelölt közül, mert kettő visszalépett, egyhangúlag megválasztván Szabó József volt bárándi, most nagyrábéi segédlelkészt. A megválasztottnak egyházközsége körében végzendő munkájára szívesen kívánnók Istennek minden áldását, de az ő megerősítettése függő kérdés marad a debreczeni egyházmegye legközelebbi gyűléséig, a mennyiben, mint annak idején megírtuk, már jelöltetése ellen óvást emelt, egyházi törvényünk 194. §-a utolsó pontjára támaszkodva, a jelölő bizottság három tagja. Egyházi törvénykezésünkben egy újabb eset ez, melynek praecedensét mi nem ismerjük.

Nagy-Kikinda. A békés-bánáti egyházmegye végpontjain, hol felekezetünk valóságos nemzeti missió szolgálatában áll, egyre emelkednek magyar reformált Sionunk templomai. Csak mostanában referáltunk a n.-becskereki lelkes hívek szép új templomának a resicza-bányai buzgó reformátusok Isten-házának felavatásáról, s íme már a következő meghívót és értesítést közölhetjük a n.-kikindai lelkes hittestvérek köréből. „A nagy Isten négy évvel ezelőtt kezdett munkánkat megáldotta. Forró vágyunk, és óhajításunk teljesülve van. Megépítve kész immár a hajlék, melyet Isten imádságára buzgó törekvéssel, és sok kegyes szívek támogatásával építettünk. Most már nincsen egyéb hátra, minthogy e hajlék átadások magasztos rendeltetésének. A felszentelő első istenitisztelek tartásának napjúl f. évi október 11-ike lön kitzüve. Midőn erről értesíteni boldogok vagyunk, egyszersmind szíves szeretettel kérjük, hogy valóságos örömünk e nagy napján, imaházunk felszentelési ünnepélyén becses megjelenésével bennünket megörvendeztetni méltóztassék. Kiváló tisztelettel s szeretettel vagyunk. Nagy-Kikindán, 1891. szeptemberhó. Az ev. ref. egyház nevében: Fekete Gyula lelkész. Varga Nagy István főgondnok. Az ünnepélyen felszentelő imádságot tart: Szabó János a békésbánáti egyházmegye esperese. Prédikál: Garzó Gyula gyomai lelkész, és tanácsbíró. Urvacsorai beszédet mond: Fekete Gyula n.-kikindai lelkész. Keresztel: Szalay József nagybecskereki lelkész. Zárimát mond: Szeremley Sámuel hódmezővásárhelyi lelkész, s egyházmegyei főjegyző. Az egyházi szertartás kezdődik délelőtt 10 órakor. Délután 2 órakor a kaszinó termében társas ebéd rendeztetik, melyre a részt venni akarók okt. 8-ig előjegyezhetik magukat a ref. lelkészi hivatalnál, vagy Dr. Kiss Károly ügyvéd úrnál. Egy teríték 3 frt lesz. Vidékről jövő kedves vendégeinket szeretettel kérjük, hogy eljövetelel szándékukat az elszállásolás céljából okt. 4-ig a lelkészi hivatalal tudatni szíveskedjenek.“ Igaz örömmel látjuk részünkről — harmadik vezérczikünknek a missiói egyházakra vonatkozó fejtegetésétől eltérőleg, — egyházunk terfoglalását ama távoli vidékeken. Lélekben ott leszünk ezen ünnepélyen is, mert körülményeink miatt testileg nem utazhatunk el oly messzire, s Isten áldását kérjük a nagy munkára, melyet ott letelepedett testvéreink, hitünk igazainak, a vallásos felvilágosodottságnak terjesztésére folytatnak.

Beregi egyházmegye. A beregi egyházmegyében a zsinati képviselősegre rendes tagokul Peterdy Károly esperes és Uray

Imre egyházmegyei gondnok, — egy szavazat kivételével — az összes presbyteriumok szavazatával póttagokul Hunyady Béla és Sütő Kálmán tanácsbírák, ugyanezen alkalommal az üresedésben levő tanácsbírói tisztségre Kallós Tivadar egyházmegyei jegyző szótöbbséggel választattak meg.

Helyreigazítás. Néhai Ballagi Mórnak lapunk 37. számában közölt nekrológiában megemlékezvén e jelesünknek szintén néhai Révész Imréhez való viszonyáról, utólag szívesen közöljük azon helyreigazító megjegyzést, hogy Révész Imre és Ballagi az ötvenes évek közepén ösmerkedtek meg egymással s ettől kezdve egész 1865-ig, tehát egy évtizeden át, a legjobb barátságban voltak. Az 1865-től 1875-ig terjedő évtizedben választá el őket egymástól az ellentétes theologiai irány s tette ádáz ellenségekké a jó barátokat. A fájdalmas éveket azonban 1877-ben, az őszi konvent alkalmával, a két nagy ember jó szívének teljes kibékülése követte. Sokkal előbb voltak tehát barátok, mielőtt halálos ellenfelek lettek volna. E tekintetben van tehát tévedés nekrológunkban, melyet is azonnal helyreigazítunk.

Számadás a Magyar Prot. Irodalmi Társaság részére hozzánk bejött pénzekről. László János bihar-nagybajomi lelkész úr 32 frtot küldött be lapunkhoz a következő sorok kíséretében: „A folyó évi szabályszerű egyházlátogatás alkalmával tett ígérethez képest Prot. Irod. Társulatunk népies kiadványainak érdekében a n.-bajomi ev. ref. egyház tagjai között a napokban gyűjtés eszközöltetett. Ennek eredményeül midőn a begyűlt 32 frtot itt zárva küldöm: egyszersmind tisztelettel kérem, hogy ennek nyugtázását s illető helyre leendő eljuttatását eszközölni méltóztassék. B.-N.-Bajom, 1891. szept. 18. László János.“ — Nagy Beregből vettünk ezután 6 frtot, melyet Füzesi Károly gondnok úr Vígvári M. h.-lelkész úr következő soraival küldött be hozzánk: „A n.-bereg-i ev. ref. egyház a ft. és mélt. püspök úr Ó Mgának f. évben 633. sz. a. kelt felhívására a M. Prot. Irod. társaság alaptökéjéhez egyszersmindenkorra hat frtot ad, s ezt fent jelzett számú püspöki körlevél utasítása szerint nagytiszteletüségedhez küldjük, N.-Bereg, 1891. szept. 15. Vígvári M. h.-lelkész. — Ezen 38 frttal együtt bejött eddig lapunknál 394 frt 80 kr, a mely összeghez hozzácsatolván a 2 frt 68 kr-ra menő időközi kamatokat, e pénzt, 397 frt 48 krt mult szeptemberhó 30-án felküldöttük Budapestre nt. Kenessey Béla társasági titkár és pénztárnok úrhoz. Midőn e pénz elküldését annak kijelentésével jelezzük, hogy a további adományokat is szívesen elfogadjuk, nyugtázzuk és rendeltetési helyére juttatjuk, közöljük egyszersmind a következő levelet is: „Van szerencsém nyilvánosságra hozatal végett tudatni, hogy a füzes-gyarmati ev. ref. egyház legközelebb tartott presbyteri gyűlésének határozata alapján a Magyar Prot. Irodalmi Társaság alapító tagjai közé belép, a 100 frtot azonnal fizetendi, nem különben csekély személyem is járul a Társaság céljainak előmozdítására évi 6 frt tagsági díjjal. A népies kiadványok támogatására pedig Gyáni András és sz. Homoki János presbyter urak 1—1 frtot adományoztak. A pénzek nagyt. esperes úrhoz a napokban küldetni fognak Füzes-Gyarmaton 1891. szept. 26. Szilágyi Márton, ev. ref. lelkész.“

Laptulajdonos és felelős szerkesztő: Csiky Lajos.